

5. Николаев В. А. Ландшафтоведение: Эстетика и дизайн: Учеб. пособие / В. А. Николаев. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 176 с.
6. Хацкевич Д. Х. Природа как эстетическая ценность: Учеб. пособие / Д. Х. Хацкевич. – М.: Высшая школа, 1987. – 120 с.

УДК [338.48:338.49] (477.82)

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Єрко І. В., Забокрицька М. Р.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,

м. Луцьк, Україна

IErko@i.ua

Постановка наукової проблеми. Визначення туристичної інфраструктури має неоднозначний характер. На нашу думку, туристична інфраструктура – це складне суспільно-географічне утворення системного характеру, яке формується та функціонує за наявності певної кількості елементів інфраструктури туризму, які пов'язані між собою прямими та зворотними зв'язками, структура та інтенсивність яких формується під впливом туристичного попиту. Вона представлена підприємствами, що забезпечують виконання як основних послуг (засоби тимчасового розміщення), так і обслуговуючих послуг: заклади ресторанного господарства, туристичні підприємства, банківське обслуговування, дозвілля та розваги, заклади торгівлі, спортивні об'єкти, автозаправні станції та туристичне ознакування.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Поняття туристичної інфраструктури досліджувало чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема М. П. Комаров розглядав інфраструктуру туризму як матеріально-технічну основу туристичної діяльності різних регіонів [2]. І. М. Школа туристичну інфраструктуру трактує як сукупність штучно створених рекреаційних закладів та супутніх об'єктів, що створені для загального користування за рахунок державного інвестування [3]. Дослідження окремих елементів туристичної інфраструктури висвітлені у роботах В. І. Павлова, Л. М. Черчик, З. В. Герасимчук, В. Й. Лажніка, В. Г. Жученко, О. Б. Пікулик, А. Вавринюк. Проблемам розвитку транспортної інфраструктури Західного регіону присвячені роботи О. Б. Пікулик. В. Й. Лажнік висвітлює елементи туристичної інфраструктури в складі туристсько-рекреаційного комплексу Волині. Результати досліджень, вище перерахованих науковців, є дуже важливими й актуальними.

Актуальність дослідження. Інфраструктура туризму відіграє важливу роль у підвищенні рівня зайнятості населення регіону, його добробуту, активізації матеріально-технічної бази. Подальший розвиток туристичної інфраструктури має стати активним і ефективним засобом вдосконалення сфери туризму та створити ґрунт для формування ефективної державної політики економічного зростання країни та регіону в цілому.

Формулювання мети та завдань статті. Метою наукового дослідження є аналіз сучасного стану туристичної інфраструктури Волинської області та розробка напрямків щодо її подальшого розвитку. Для досягнення поставленої мети вирішували наступні завдання: детально проаналізували та систематизували елементи туристичної інфраструктури на території Волинської області; розробили та запропонували напрямки подальшого розвитку туристичної інфраструктури. На досліджуваній території.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Туристична інфраструктура (ТІ) на території Волинської області налічує близько 112 закладів тимчасового розміщення (в т.ч. заклади відпочинку та оздоровлення), 1012 закладів ресторанного господарства, 103 суб'єкта туристичної діяльності, 422 відділень та філій банківських установ, 544 банкоматів, 1276 установ дозвілля та розваг, 3357 спортивних споруд, 144 АЗС. Слід зазначити, що за останні роки, завдяки підвищенню ефективності діяльності підприємств галузі, збільшилися обсяги наданих ними послуг.

У ТІ області визначальна роль належить закладам з тимчасового розміщення. Стосовно їх кількості існує деяка невідповідність, так за даними Обласного управління статистики (м. Луцьк) їх нараховується – 112. Вони представлені готелями та аналогічними засобами розміщення (28), базами та будинками відпочинку (57), дитячими оздоровчими таборами (5), санаторіями (6), пансіонатом (1) та санаторіями-профілакторіями (5) із загальною кількістю 6426 місць (без врахування дитячих таборів).

За даними досліджень Єрко І. В., та Забокрицької М. Р. кількість закладів з тимчасового розміщення є значно вищою і становить – 191. З них, кількість готелів та аналогічних засобів розміщення – 61, баз та будинків відпочинку – 102, дитячих оздоровчих таборів – 18, санаторіїв – 6, пансіонат – 1, санаторіїв-профілакторіїв – 3 (із загальною кількістю 14329 місць). На нашу думку, існування даної невідповідності пов'язане з тим, що більшість засобів із тимчасового розміщення знаходяться в приватній формі власності і не звітуються за даним видом економічної діяльності. Відповідно, здійснений у статті детальний аналіз елементів туристичної інфраструктури Волинської області проводився лише за даними Обласного управління статистики [1].

Готельне господарство Волинської області представлене 28 підприємствами, з яких третина розташована в м. Луцьку, а 14,3 % – у Любомльському районі. Загальна одноразова місткість їх у 2010 р. збільшилася, у порівнянні з 2008 р. на 6,5 % і становила 2075 місць. На балансі готелів та інших місць короткотермінового проживання налічується 46 структурних підрозділів сфери послуг (автостоянки, ресторани, бари, сауни, пральні, заклади торгівлі тощо). Протягом 2010 року готельними підприємствами області надано послуг для 122,4 тис. приїжджих, в тому числі 23,9 тис. іноземним громадянам, що відповідно на 35,5 тис. більше ніж у 2008 р. За даними ДП „Волиньстандарметрологія” у 2010 р. на території області 57,1 % готельних підприємств було сертифіковано.

Слід відзначити, що на території області одним із поширених видів тимчасового розміщення (проживання) є оздоровчі заклади, а саме бази відпочинку (81 %), в яких оздоровлюється і відпочиває 1978 чоловік щорічно. Найбільша

кількість баз зосереджена на території Шацького, Турійського та Любомльського районів. Ці заклади відрізняються простотою обладнання і максимальним використанням рекреаційних ресурсів.

Мережа закладів ресторанного господарства області складає 1012 закладів (на 66107 посадочних місць). Найбільшою кількістю закладів характеризуються Луцький, Рожищенський, Горохівський та Іваничівський райони. Крім того, на території Волинської області розташована велика кількість їдалень, що зосереджені в кожному адміністративному районі.

Відомо, що загальна економічна криза в Україні стала причиною низької платоспроможності більшої частини населення країни, в результаті чого кількість споживачів, що можуть скористатися послугами підприємств ресторанного господарства, зменшилася. За даними Волинського управління статистики скорочення мережі підприємств ресторанного господарства за 6 років склало 223 одиниці, або 18 % (з 1235 підприємств у 2002 р. до 1012 підприємств у 2010 р.).

Важливу роль у розвитку ТІ будь-якого регіону відіграє торгівля. На початок 2009 року на Волині нараховувалося 1813 підприємств роздрібною торгівлі, з яких 1289 магазинів та 524 кіоски. Торгова площа магазинів становила 147,0 м². Порівняно з 2000 р. загальна кількість торгових підприємств області зменшилася на 570 одиниць, що свідчить про процес роздержавлення магазинів, здавання їх під офіси та інші установи.

Слід відзначити, що на території Волинської області склалася досить розгалужена мережа туристичних компаній. Зокрема, у 2007 р. їх кількість становила – 67, у 2009 р. – 83, а у 2010 р. було зареєстровано 103 туристичних підприємства, з них 20 туроператорів та 83 турагенти. Переважна більшість даних підприємств спрямовує свій вид діяльності на іноземний, внутрішній та зарубіжний види туризму та екскурсійну діяльність. Найбільша кількість туристичних підприємств (71) зосереджено в обласному центрі – м. Луцьку, 7 – в м. Ковелі, 6 – в м. Нововолинськ та 4 – в Луцькому районі.

Дані статистичних звітів, що існують сьогодні, хоча й недосконалі, проте дозволяють простежити позитивну динаміку розвитку ринку туристичних послуг на Волині. Основні статистичні показники розвитку туристичної галузі регіону за 2010 р. свідчать про припинення спаду туристичної активності, який відбувся з 2000 р. по 2005 р. Так, динаміка туристичних потоків за період з 2000 по 2010 рр. вказує на те, що починаючи з 2005 р. можна спостерігати поступове зростання туристичних потоків у регіоні. При цьому, структура потоків (за напрямками) зазнала змін. Зокрема, якщо в 2000 р. переважали внутрішні туристичні потоки (93 %), то в 2010 р. вони значно зменшилися (77 %).

Якщо ж проаналізувати розвиток, на досліджуваній території, внутрішнього туризму (без екскурсантів), то він відбувається дуже повільними темпами і навіть йде на спад. Зокрема, чисельність внутрішніх туристів за 2010 р. зменшилася майже на 6 тис., в порівнянні з 2007 р. Така ситуація свідчить про непопулярність національного туристичного ринку. Основною причиною, на нашу думку є низька якість послуг (її цінова невідповідність) та слабкий розвиток соціального туризму. В той же час, сусідні держави пропонують

якісний туристичний продукт за цінами не набагато вищими за українські. Це й призводить до того, що гроші, витрачені громадянами України на відпочинок, йдуть первісно на розвиток туристичної інфраструктури в інших країнах, а не у власній державі. Найбільшою популярністю серед волинян у 2010 р. користувалася Польща, а також Туреччина та Єгипет.

Серед іноземців, які відвідали область, переважали громадяни Російської Федерації, Польщі, Білорусії, Німеччини, Швеції та Литви.

У 2010 р. туристичними фірмами Волинської області було реалізовано послуг на суму 27,89 млн. грн., з них іноземними туристами – 4,27 млн. грн., туристами, що виїжджали за кордон – 11885,63 тис. грн. Лідерами за цим показником є туристичні підприємства, власне, м. Луцька.

Таким чином, аналіз ринку туристичних послуг у Волинській області виявив цілий комплекс проблем, що стримує входження держави у світовий туристський простір. І від того, наскільки ефективно та швидко вирішуватимуться ці проблеми у подальшому, залежить розвиток туристичної інфраструктури регіону.

Під час подорожі та на відпочинку усі туристи прагнуть отримати якнайбільше послуг, зробити покупки на свій розсуд, причому на розваги і покупки витрачають, щоденно, значно більше грошей, аніж у повсякденному житті. В якісному обміні валюти їм допомагають банки та їхні філії. Банківська система за останні п'ять років розвивається швидкими темпами. Станом на 01.01.2005 р. на території Волинської області банківські операції здійснювали 2 банки-юридичні особи та 22 філії банків, 298 відділень банків та 121 банкомат. Станом на 01.01.2010 р., за даними управління статистики, на території Волинської області розташовано 422 банківських установи, з яких 39 філій, 2 юридично-самостійних комерційних банки, 544 банкомати, а решта дирекції та відділення. Найбільша кількість філій банків, їх відділень та банкоматів знаходиться в обласному центрі – м. Луцьку.

Культурно-дозвільна туристична інфраструктура Волинської області складається із закладів різних типів: театрів і кінотеатрів, клубів і дискотек, бібліотек і музеїв. Здебільшого ці заклади використовуються місцевим населенням, однак у туристсько-інфраструктурних центрах і рекреаційних місцевостях регіону частка туристів серед їх відвідувачів досить помітна.

Досить розгалуженою в області є мережа культурного обслуговування туристів. За даними Волинського управління статистики, мережа цих закладів за період з 2005р до 2010 р. залишалася стабільною.

Про сталість розвитку культурно-дозвільної інфраструктури свідчить однакова кількість музеїв, театрів та концертних організацій (у 2005-2010 рр. їх відвідуваність суттєво не відрізнялася).

Велике значення у розвитку туристичної інфраструктури регіону мають і спортивні споруди. Адже будь-який турист може відвідати ці заклади. Відповідно, вони повинні бути у належному стані та з високим рівнем обслуговування. Динаміка зростання кількості спортивних споруд з 2000 р. по 2010 р. є незначною. Найбільше на території Волинської області саме спортивних майданчиків, але усі вони потребують масштабної реконструкції [1].

Роль автозаправних станцій у розвитку туристичної інфраструктури

Волинської області хоч і незначна, але вагома. Адже, коли туристи подорожують автомобільними дорогами, на якість їх відпочинку впливає саме те, як вони доберуться до свого пункту, чи не закінчиться пальне. На території області станом на 01.01.2010 р. розміщено 144 АЗС для рідкого палива. Майже на всіх АЗС є магазини, де можна придбати необхідні товари й туристичні карти місцевості, а також знаходяться кімнати гігієни.

Туризм є однією з пріоритетних сфер розвитку Волинської області. Це зумовлює потребу в розробці програми дій сприяння розвитку туризму в області. Програма повинна передбачати створення якісного, конкурентно спроможного як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках туристичного продукту; зміцнення матеріальної бази туризму; удосконалення нормативно-правової бази туристичної діяльності; поліпшення транспортного обслуговування; підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів культурної спадщини; реконструкції діючої та створення нової туристичної інфраструктури.

Слід зазначити, що Волинь має сприятливі умови і перспективи щодо розвитку екологічного туризму (захист довкілля має бути невід'ємною складовою процесу розвитку туризму, інфраструктура туризму має поважати закони, які захищають довкілля), який можна розглядати за такими напрямками розвитку: екологічний туризм на природно-заповідних територіях; сільський туризм, більш відомий як „зелений туризм”; молодіжний екотуризму.

Висновок. Розвиток туристичної інфраструктури є одним із активних та ефективних засобів вдосконалення сфери туризму. Максимальне освоєння та використання елементів туристичної інфраструктури, в умовах вільної конкуренції, забезпечить насичення ринку високоякісними послугами і сприятиме комплексному соціально-економічному розвитку Волинської області.

Список літератури

1. Єрко І. В. Суспільно-географічне дослідження туристичної інфраструктури Волинської області: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. географ. наук: спец. 11.00.02 / І. В. Єрко; / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2011. – 20 с.
2. Комаров М. П. Инфраструктура регионов мира / М. П. Комаров: учебник. – СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2000. – 347 с.
3. Менеджмент туристичної індустрії / І. М. Школа [та ін.]: навч. посіб. / за ред. І. М. Школи. – Чернівці: Книги – XXI, 2005. – 596 с.
4. Мініч І. М. Соціальні чинники і функції інфраструктури туризму: соціологічний аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук. 22.00.04 / І. М. Мініч. – К.: Київський інститут туризму, економіки і права, 2002 – 18 с.